

Les 'ballarines' de Fuster

La publicació de *Nosaltres, els valencians*, el 1962, es considera el punt de partida d'aquell procés de construcció d'un país connectat a la modernitat, allunyat de la caspa regionalista del règim franquista, dels seus acòlits i de les seues acomodaticies i genuflexes terminals valencianes. Els moviments, però, comencen abans d'aquella fita. Fins i tot abans de la primera expedició a Catalunya de joves universitaris valencians gestada per Fuster i Miquel Tarradell el 1960. Un any abans d'aquell viatge, l'equip promotor de *Serra d'Or*, la revista nascuda a l'abric de l'abadia de Montserrat, amb Max Cahner, Eulàlia Duran, Ramon Bastardes i Montserrat Martí, decideix fer un viatge al País Valencià per promocionar la publicació.

Aquella delegació difon a terres valencianes la tasca de resistència cultural al franquisme. Però Cahner arriba a la conclusió, i així ho trasmet a Fuster, que cal fer un pas endavant, organitzar un viatge de joves al Principat per "preparar quadres per a construir un espai nacional hipotètic". Per motius econòmics, aquell viatge no podia ser massiu, però es va comptar amb 13 elements entre els joves universitaris amb més projecció intel·lectual del moment: seran els escollits Lluís Alpera, Lluís Vicent Aracil, Rafael Ballester Ramos, Antoni BARGUES, Eliseu Climent, Màrius Garcia Bonafé, Ferran Martínez Navarro, Rafael Martínez Valero, Miquel Mestre Navarro, Lluís Monferrer, Josep Palàcios, Josep Raga Gil i Josep Lluís Viciano. Alguns d'ells són molt joves. I la majoria comencen els estudis universitaris, de dret, filosofia i lletres o medicina.

Tres integrants d'aquell viatge iniciàtic, García Bonafé, Alpera i Aracil, han estat inclosos en el volum 14 de la *Correspondència* de Joan Fuster amb l'anomenada *generació dels 60*, un grup heterogeni i sorprenentment ampli de joves nascuts al voltant de la dècada dels anys 40 que, durant aquella dècada, caurien fascinats pel discurs regenerador, engrescador i profundament trencador del suecà. Gent que, com explica en el

L'editorial Tres i Quatre ha tret a la llum el volum de l'epistolari de Joan Fuster corresponent a les cartes entre el referencial assagista de Sueca i l'anomenada "generació dels 60", el grapat de joves universitaris anomenats pel mestre "les ballarines", amb intenció d'engrescar-los, que formarien la base intel·lectual del País Valencià en construcció llançat per 'Nosaltres, els valencians'.

Joan Fuster fou el referent que esperonà tota una generació de joves.

pròleg el director de l'edició, Antoni Furió, "tenien només disset o divuit anys quan començaren a significar-se políticament i a remoure les aigües, fins aleshores més aviat tranquil·les i dòcils de la Universitat de València, i en particular de les facultats de Dret i de Filosofia i Lletres". "Però la seua relació amb el valencianisme, encara, directament, amb el catalanisme, era fins i tot anterior: anterior a la universitat i anterior a Joan Fuster", apunta Furió de manera pertinent. Hi ha, doncs, una base ideològica comuna que es nodreix dels

moviments valencianistes dels anys 30 i que està esperant al sacseig definitiu. I alguns altres trets comuns, com ressalta Furió, el fet de procedir "de casa bona" i haver fet estudis als escolapis, els marianistes i, sobretot, als jesuïtes, on elements com Climent, Aracil, Alfons Cucó, Manuel Ardit, Josep Vicent Marqués o Rafael L. Niyoles estudien amb professors catalans i catalanistes. Un fet afavorit pel fet que en la divisió territorial dels jesuïtes, València forma part de la província eclesiàstica Tarraconense fins l'any 1962. El contacte amb Fuster

1. Foto de Vicent Pitarch i esposa, Joan Fuster i Jesús Huguet al I Congrés d'Història del País Valencià que va tenir lloc a València, del 14 al 18 d'abril de 1971. Els actes de clausura es van fer a Alacant-Elx, el dia 18. La fotografia correspon a la darrera jornada. **2.** Joan Fuster a l'abadia de Sant Martí de Riells. **3.** Joan Fuster, Ricard Pérez Casado i Júlia Blasco, el 1966. **4.** Fuster amb Manuel Sanchis Guarner, Lluís Alpera i Josep Fibla, el desembre del 1967. **5.** Jaume Pérez Montaner amb Joan Fuster a Portaceli, l'any 1962.

i amb Catalunya ajudaria a concretar i donar un horitzó, un sentit, un pla de treball, a aquelles conviccions.

Ni quatre gats, ni cabien en un taxi. A més dels citats, Furió esmenta una seixantena llarga de noms, personatges com Raimon, Lluís Miquel Campos, Ovidi Montllor, Martí Domínguez Pérez, Isabel-Clara Simó, Enric Solà, Tomàs Llorens i un llarg etcètera que, en contra del clixé de posició molt minoritària, “no eren quatre gats ni cabien en ja tots en un taxi”.

Tot i que la relació epistolar de Fuster amb aquella generació és extensa, no era possible incloure'n tots els membres en un mateix volum. El responsable de l'edició, el periodista i escriptor Juli Capilla, n'ha hagut de triar una desena de corresponents amb noms ben significatius: Lluís Alpera, Jaume Pérez Montaner, Màrius Garcia Bonafé, Joan Francesc Mira, Emili Rodríguez-Bernabeu, Lluís Vicent Aracil, Alfons Cucó, Vicent Àlvarez, Antoni Seva i Vicent Pitarch. Uns altres d'aquells joves formaran part de futurs volums col·lectius de la correspondència: Heras, Armengol i Boix en un sobre artistes, Climent entre els editors, Ardit entre els historiadors i, així, un grapat de noms més.

Pel que fa a la correspondència finalment arrebegada en aquest volum, allò significatiu és que ressalta el paper de Fuster com a guia intel·lectual i política i, en alguns casos, personal. El mestre de Sueca és el referent a qui es dema-

nen dades, es comenten els problemes i dubtes o, directament, es demana la mediació per aprofitar el seu ascendent. Hi ha complicitat i connexió, però Fuster tampoc no s'està de demanar més implicació i rigor. És en aquest sentit que els denomina “ballarines”. “La flora i la fauna patriòtico-universitària d'avui, que tanta glòria ha de donar a la Pàtria en un futur pròxim, és, de moment, una estupenda plèiade de ballarines. Aquesta és una opinió que mai no he ocultat als interessats. Ballar (...) és, naturalment, una operació encantadora, que diverteix tant els qui ballen com els qui veuen ballar. Però, al capdavall, tot queda reduït a uns moviments dissipats, sense massa conseqüències positives.”

Què empenta Fuster a jutjar els seus deixebles amb tanta severitat? Capilla apunta en la seua introducció a la urgència del moment. “Fuster volia que els joves universitaris de València s'implicaren en projectes de més envergadura. Els encoratjava i esperonava amb l'imperatiu d'una necessitat extrema, d'una urgència en què –pensava ell– hi anava el futur del país.” L'admiració pel mestre, amb tot, no implicava que tots compartiren la seua sensació. “No es pot oblidar que tenim encara vint anys, o el que és pràcticament igual que ‘no

tenim la fava peluda’. A més, no es pot demanar més del que hi ha. I hi ha tan poquet...”, replica Vicent Àlvarez en una de les seues missives on Fuster demana “menys il·lusions”, més “idees clares”, més “eficiència” i “sentit de la realitat”.

A més del lideratge humà i intel·lectual, al volum hi ha cartes més burocràtiques, d'organització d'esdeveniments, o de les visites a Sueca (Fuster

no tenia telèfon, com és sabut). També les més diverses consultes invocant l'erudició del mestre i els seus extraordinaris fons bibliogràfics. Tampoc no falten peticions a Fuster per participar en actes que, amb el temps, va rebutjant. “Em demaneu escrits, conferències, pres-tidigitacions, ensenyar el cul, etc. No veieu que ja sóc un ancianet misericordi-able?”, prega Fuster a Vicent Pitarch, en una

carta datada el 1974. Hi ha, en la mesura que passa el temps, un to agre, d'esgotament, de “sobrecàrrega de punyetes” que el cos “ja no aguanta”.

Però també hi ha a la correspondència divertits intercanvis on Fuster és “Juanito”, Àlvarez és “Vicentín” i a Eliseu Climent se'l cita com a “Eliseín”. També bromes internes, argot d'ocasió, un lèxic propi i irònic sobre qüestions “d'orde apostòlic”. Cartes on no manquen moments gloriosos, d'uns i d'altres, però

3

sobretot proporcionats per la intransferible ironia de Fuster: “Vicentín, carinyo: Te n’has anat a França, i no saps el que t’has perdut. El país està caldejat com mai ho havia estat. El Pele [Raimon] ha arribat al cim de la glòria artística i les masses circulen pels carrers cantant ‘Diguem no!’ *como un solo hombre*”, escriu a Àlvarez, el 1963, en una llarga i expansiva carta que, tota sola, justifica la lectura del volum.

ARXIU PERSONAL DE RICARD PÉREZ CASADO

4

Una generació prodigiosa. En acabant, l’intercanvi espistolar dóna no poques pistes sobre Fuster i la seua influència, però ajuda també a conèixer una generació sense la qual, segons sosté Capilla, qui s’ha entrevistat per a l’elaboració del volum amb tots els corresponsals, “el País Valencià no seria ni país ni valencià”. “Seria molt més regió, més sucursal i estaria més a prop del no-res. El que s’ha aconseguit ara com ara era impensable aleshores. I tot plegat, s’ha aconseguit en bona mesura gràcies a aquella generació esbojarrada, il·luminada, entranyable i eixelebrada. Perquè, enmig de l’erm en què vivien, com és que van confiar en una entelèquia tan utòpica i allunyada de la realitat del moment?”, es pregunta.

BARCELONARXIU DE SERRA D’OR

5

“Alguns dels membres d’aquesta generació valenciana van bastir els fonaments d’un país on tot estava per fer i tot era possible. Hi ha qui ha negat la projecció del llegat fusterià sobre la societat valenciana actual. El temps, però, ha donat la raó a Fuster. La prova d’això és l’existència d’un nacionalisme valencià transversal, o si voleu, d’un valencianisme seriós exempt del *regionalismo bien entendido* que ha llastat el país durant dècades”, argumenta l’editor de la correspondència.

Altrament, i tornant als corresponsals i deixebles de Fuster, “es tracta de la primera generació valenciana amb vocació nacional i universal. La primera a obrir-se explícitament a Catalunya i la primera a formar-se a l’estranger, amb noms com Aracil, Mira, Pérez Montaner o Àlvarez, que completaren els seus estudis als Estats Units o França”. Capilla, finalment, no oculta la fascinació que li provoca “una generació que creu el seu país i s’hi aboca en cos i ànima i fa saltar l’espurna del nacionalisme modern”.

ARXIU PERSONAL DE JORN FUSTER

Xavier Aliaga